

POSTANOWIENIE

Dnia 26 stycznia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

SSN Paweł Grzegorzczak (sprawozdawca)

SSN Karol Weitz

w sprawie z powództwa Przedsiębiorstwa Usługowo - Handlowo - Produkcyjnego
"W." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.

przeciwko D. M.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 26 stycznia 2018 r.,

zażalenia strony powodowej

na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 29 sierpnia 2017 r., sygn. akt I WSC (...) (I ACa (...))

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 29 sierpnia 2017 r. Sąd Apelacyjny w (...) odrzucił skargę kasacyjną powódki - Przedsiębiorstwa Usługowo-Handlowo-Produkcyjnego W. Sp. z o.o. w upadłości układowej od wyroku tego Sądu z dnia 11 stycznia 2017 r. w sprawie o zapłatę przeciwko D. M.. Sąd wskazał, że w skardze kasacyjnej został złożony wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych w zakresie opłaty od skargi kasacyjnej, z powołaniem się na aktualną sytuację finansową i majątkową powódki, która nie pozwala na zgromadzenie środków na uiszczenie opłaty. Wniosek ten został oddalony postanowieniem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 2 czerwca 2017 r.

Postanowienie to zostało doręczone w dniu 12 czerwca 2017 r., opłata od skargi nie została jednak uiszczona, toteż skarga, jako nieopłacona, podlegała odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c.

Postanowienie Sądu Apelacyjnego o odrzuceniu skargi kasacyjnej zaskarżyła zażaleniem powódka zarzucając naruszenie art. 130 k.p.c. w związku z art. 112 ust. 2 u.k.s.c., art. 103 u.k.s.c. i art. 116 § 1 k.p.c. w związku z art. 109 u.k.s.c. Na podstawie art. 380 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 i art. 398²¹ k.p.c. wniosła zarazem o zbadanie postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 2 czerwca 2017 r. oddalającego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych. Na tej podstawie wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem orzecznictwa, Sąd Najwyższy, w postępowaniu inicjowanym zażaleniem na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające środek zaskarżenia, jest władny, na podstawie art. 380 k.p.c., poddać kontroli wcześniejsze niezaskarżalne postanowienie tego sądu, jeżeli miało ono wpływ na rozstrzygnięcie sprawy (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2001 r., I CZ 165/01, OSNC 2002, nr 7-8, poz. 102, z dnia 12 marca 2003 r., III CZ 16/03, niepubl., i z dnia 12 stycznia 2017 r., I CZ 100/16, niepubl.). Do postanowień takich należy postanowienie oddalające wniosek o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że choć z art. 103 u.k.s.c. nie wynika, w jaki sposób osoba prawna ubiegająca się o zwolnienie od kosztów sądowych powinna wykazać swoją sytuację finansową, to należy przyjąć, że może tego dokonać przedstawiając dokumenty, które pozwalają określić jej sytuację majątkową, np. bilans roczny, sprawozdanie finansowe, wyciągi z rachunków bankowych, raporty kasowe, deklaracje podatkowe, umowy kredytowe, opinie banku oceniające zdolność kredytową, dokumenty stwierdzające obciążenie majątku ograniczonymi prawami rzeczowymi, dokumenty stwierdzające wysokość zobowiązań itp. (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2007 r., V CZ 106/07, niepubl., z dnia 2 kwietnia 2015 r., I CZ 31/15, niepubl., i z dnia 27 października 2016 r., V CZ 65/16, niepubl.). Charakter

koniecznych dokumentów zależy od rodzaju podmiotu ubiegającego się o zwolnienie od kosztów i charakteru prowadzonej przezeń działalności, przy czym dokumenty te - w powiązaniu z twierdzeniami wniosku - powinny służyć wykazaniu konkretnych faktów przesądzających o braku środków na uiszczenie kosztów sądowych.

W okolicznościach sprawy powódka, która na wcześniejszym etapie postępowania została częściowo zwolniona od opłaty od apelacji, wniosła o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej nie przedkładając żadnych środków dowodowych obrazujących jej aktualną sytuację majątkową. W postępowaniu zażaleniowym przedstawiła natomiast dowody, z których wynikało m.in., że znajduje się w stanie upadłości układowej ogłoszonej postanowieniem Sądu Rejonowego w G. z dnia 15 grudnia 2016 r., w okresie poprzedzającym ogłoszenie upadłości nie wykonywała wymagalnych zobowiązań, a wykazane środki trwale były objęte zajęciem. Z informacji z Krajowego Rejestru Sądowego wynikało ponadto, że uprzednio, w dniu 24 maja 2016 r. Sąd Rejonowy w W. oddalił wniosek o ogłoszenie upadłości powódki na podstawie art. 13 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 2171 ze zm.; dawniej - Prawo upadłościowe i naprawcze). Jednocześnie, przedłożone w postępowaniu zażaleniowym dokumenty wskazywały, że w okresie poprzedzającym ogłoszenie upadłości powódka samodzielnie lub przez osoby trzecie dokonywała płatności na rzecz podmiotów trzecich, w tym sądów, notariuszy i adwokatów.

W tym stanie rzeczy należało zauważyć, że niezależnie od negatywnej oceny zachowania polegającego na złożeniu wniosku o zwolnienie z opłaty od skargi kasacyjnej z pominięciem środków dowodowych, z punktu widzenia koniecznej staranności wnioskodawcy i wymagania lojalnej współpracy z sądem (por. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 19 kwietnia 2011 r., nr 37492/05, *Elcomp Sp. z o.o. przeciwko Polsce*), w orzecznictwie wskazano na konieczność wezwania w tej sytuacji wnioskodawcy do uzupełnienia braków wniosku na podstawie art. 130 w związku z art. 126 § 1 pkt 3, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2013 r., IV CZ 144/12, niepubl. i z dnia 24 listopada 2017 r., I CZ 107/17, niepubl.). Do wezwania tego *in casu* nie doszło, a Sąd Apelacyjny zbadał wniosek opierając

się o znajdujące się w aktach dowody dotyczące uprzedniego wniosku o zwolnienie od opłaty od apelacji, uznając je za nieaktualne. Podejścia tego nie można było podzielić. Nie było ono ponadto w pełni konsekwentne, skoro z jednej strony w uzasadnieniu podniesiono, że Sąd - w braku dokumentów źródłowych - nie miał możliwości oceny sytuacji finansowej powódki, z drugiej zaś strony Sąd oceny tej dokonał, opierając się o nieaktualne dokumenty znajdujące się w materiale sprawy.

Ponadto, jakkolwiek należało zgodzić się, że sąd orzekający o zwolnieniu od opłaty od skargi kasacyjnej nie jest związany uprzednim orzeczeniem zwalniającym stronę częściowo od kosztów sądowych, to jednak w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwaliło się zapatrywanie, zgodnie z którym, gdy na wcześniejszych etapach postępowania stronie przyznano zwolnienie od kosztów, odmowa udzielenia jej takiego zwolnienia w postępowaniu kasacyjnym wymaga stwierdzenia, że położenie strony uległo w jakimś aspekcie poprawie (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2005 r., III CZ 77/05, niepubl., z dnia 6 maja 2011 r., II CZ 12/11, niepubl., z dnia 28 maja 2013 r., V CZ 12/13, niepubl., z dnia 27 listopada 2013 r., V CZ 61/13, niepubl., z dnia 13 lutego 2015 r., II CZ 91/14, niepubl., i z dnia 10 listopada 2016 r., IV CZ 45/16, niepubl.).

Mając na uwadze te okoliczności, odmowę zwolnienia z opłaty od skargi kasacyjnej należało uznać za przedwczesną.

Co do pozostałych podniesionych w zażaleniu argumentów, dotyczących możliwości przeprowadzenia dochodzenia na podstawie art. 109 u.k.s.c. i konieczności wezwania do opłacenia pisma po oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (art. 112 ust. 2 u.k.s.c.), należało zauważyć, że w razie wątpliwości co do rzeczywistego stanu majątkowego strony sąd może zarządzić dochodzenie na podstawie art. 109 u.k.s.c., nie dotyczy to jednak sytuacji, w której - oceniając przedłożone środki dowodowe - sąd uznaje, że nie budzą one wątpliwości, lecz nie są wystarczające do zwolnienia od kosztów. Obowiązek wynikający z art. 112 ust. 2 u.k.s.c. uchyla natomiast - w okolicznościach tam wskazanych - art. 112 ust. 3 u.k.s.c. (por. uchwałę Sądu Najwyższego (zasada prawna) z dnia 16 marca 2017 r., III CZP 82/16, OSNC 2017, nr 7-8, poz. 75).

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

jw

r.g.